

L-URIEŽAQ

Sebaħ il-Hadd fix-xahar ta' Lulju. Mill-ħamsa ta' fil-għodu l-qanpiena č-ċejkna tal-knisja l-qadima ta' San Ġorġ ta' Birżeppuġa bdiet iddoqq l-ewwel tokki biex tgħarrraf lin-nies ta' dawk l-inħawi li kien fadal nofs siegħa għall-ewwel quddiesa.

Ix-xemx sajjija kienet ga feggħet minn wara l-kastell ta' San Luċjan u xi rġiel li jħobbu s-sajd kienu qiegħidin iħollu l-frejgatini tagħiġhom minn max-xtut u jgħabbu ġwielaq u nases tal-ħut biex joħorgu sal-bagi li hemm f'nofs il-port u hemm joqogħidu jistadu sa kemm is-shiana tax-xemx tkun tinħass sewwa. Il-baħar kien qisu żgieg għax l-ebda żiffa ma kienet tinħass kif xehdet il-werrejja tar-riħi minn fuq il-kastell, u l-arja bnina tas-sebħ imħallta mar-riħa tal-baħar kienet tagħlitik saħħit.

Xi nisa u rġiel kienu ga telgħin l-għaqba tal-knisja u jien kont magħħom. Dħalt mill-bieb tal-ġnien u bħal drabi oħra ntfajt bil-qiegħida fuq siġġu taħt is-siġra taż-żeppuġ li hemm f'nofs il-ġnien, nistenna li jsir il-fin għall-quddiesa. Kif kont qiegħed hemm fis-skiet naqra l-kitba dgħajfa li hemm imnaqqxa fuq il-bieb ewljeni tal-knisja, bdejt nisma' z-żarżira ta' xi wrieżaq minn fuq is-siġar li hemm madwar il-ġħar tal-Madonna ta' Lourdes, f'ras il-wied ta' Għar Dalam u f'daqqa waħħda minn rasi beda ħiereġ iż-żarżir irriq ta' wieħed li kien qiegħed fuq iż-żeppuġa, li bħall-ħlejjaq kollha ried biż-żarżira tiegħi jiżżejji ħajr lill-Hallieq talli qiegħed jagħti l-għixien.

"Werzieq ma' ġenb knisja! Din mhix haġa gdida," għidt bejni u bejn ruħi u f'leħha ta' berqa l-ħsieb tiegħi ttajjar lejn Assisi, il-belt imqaddsa tal-kbir qaddis San Frangisk, fejn l-iwrieżaq moħbija qalb il-weraq dejjem aħdar taż-żeppuġ iż-żarżru minn xħin titla' x-xemx sa ma tgħib.

Sitt isjuf sewwa għaddew minn dak in-nhar li għamilt żjara lill-belt ta' Assisi. Kien ukoll ix-xahar ta' Lulju, sewwa sew bħal dil-ħabta. Qisu l-biera. Tant habbejt lil din il-belt illi ma tistax tmur minn quddiem għajnejja. Assisi mhix haġa oħra ħlief belt mimlija tifkirkiet ta' San Frangisk u ta' shabu; tinsab fl-Umbrija, fl-Italja fuq ix-xaqliba ta' nofs-in-nhar tal-muntanja Salusjo. Hija belt qadima ħafna kif tixhed il-kitba mnaqqxa fuq il-ħaġgar li hemm fi knejjes u f'postijiet oħra. Illum Assisi mhix imsemmija għal ġrajjetha fil-qedem bħal ma huma ħafna mill-iblet ta' madwarha, daqs kemm hi għat-tifkirkiet tas-Serafiku.

Din il-belt għadha sa llum imħaddna b'ħitan ta' ġebel kbir, b'bibien sbieħ taż-żmien tan-nofs u min jidħol il-ġewwa

minnhom iħossu maqtugħi mill-frugħat ta' did-dinja u daħħal f'ohra kollha ħemda, qdusija, hena u paċi.

Kif tidfiol mill-bieb imsemmi għall-qaddis tal-belt, it-trieq tax-xellug tieħdok għall-Basilika ta' San Frangisk – kunvent tal-ghaġeb għall-kobor, għall-arkitettura gotika u għall-ġmiel tiegħi. Din il-basilika hija mqassma f'żewġ knejjes, il-knisja t'isfel u l-knisja ta' fuq. Fil-knisja t'isfel, li hi daqsxejn mudlama hemm artal imqiegħied fuq il-qabar ta' San Frangisk imdawwar b'lampieri ta' kull daqs u għamla (il-għadad tal-qaddis kien misjub wara ħafna tfiixxija f'Jannar ta' l-1818). Mal-ħitan tagħiha hemm affreski qodma ħafna, fosthom "Il-Madonna bil-Bambin f'idha mdawra bl-angli u fuq ix-xellug hemm San Frangisk" ta' l-imsemmi Ċimabue; "Kristu fi ħidan ommu wara li ġie mniżżeł minn fuq is-salib", u San Frangisk jieħu l-Istimmata mqaddsa" tal-Pittur Lorenzetti. Fis-saqaf hemm affreski ta' Gjotto, l-isbaħi fosthom "Iż-żwieġ ta' San Frangisk mal-Faqr".

Il-knisja ta' fuq għandha ħamla ta' Salib latin; il-ħitan tagħiha huma miksija bi tmienja u għoxxrin affresk ta' Gjotto li jsawru l-ħajja tal-kbir qaddis, fosthom "San Frangisk jagħti ħwejġu lil wieħed fqajjar", "San Frangisk imur quddiem is-sultan biex jikkonverti", "San Frangisk jitkellem mal-ħamiem" u oħrajn.

Knisja oħra tal-ghaġeb li tinsab f'din il-belt hija "Santa Marija ta' l-Angli", li qiegħiha fejn l-istazzjon tal-Ferrovja. F'nofs dil-knisja hemm dik li jgħidulha "Porzjunkla"; din mhix ħaġa oħra klief knisja ċejkna ħafna qisha girbeġ, għandha minn żmien San Frangisk. Aħna llum il-ġurnata għandna l-knisja ta' Pinu li tinsab fil-gżira oħlta, Ghawdex, li tixbahha. Fuq dil-kappella hemm il-koppla tal-Vignola msemmija minn poeti kbar. Mis-Sagristija wieħed jiġi jidher "Il-Ġnien tal-Ward"; fih San Frangisk inxteħet għar-wien fuq ix-xewk biex igħakkes lil ġismu. Illum flok xewk jikber ward il-ġmiel tiegħi u f'nofsu hemm statwa tal-qaddis mal-lupu. F'din il-knisja hemm ukoll kappella li flokha kien hemm iċ-ċella fejn miet dan il-qaddis għall-qiegħha ta' l-art imdawwar minn sħabu kollha mbikkija, kif tixhed il-pittura li hemm fuq wieħed mill-ħitan ta' barra tal-Porzunkla.

Barra minn dawn il-knejjes li semmejt hemm oħrajn ta' kull daqs, żmien u ġmiel, imma l-iktar waħda li ġibdin u li fiha l-iktar li ħassejtini qrib lejn Alla hija l-knisja ċ-ċejkna u qadima ta' San Damjan. Din tinsab sewwa sew xi kwarta mixi il-barra mill-belt, go wied mimli siġar taż-żebbug, u dak in-nhar taż-żjara tiegħi dawn is-siġar kienu kollha ħajja għaxx eluf ta' wrieżaq kienu qiegħidin isemmgi fuq leħenhom b'żar-

żira l-iktar irqiqa, li wieħed kellu jgħollu leħnu biex isemma' kliemu lil ħadd ieħor. Kienu t-tlieta ta' wara nofs-in-nhar, Lulju, xemx tisreg, shana, trab kemm trid. Hekk kif dħalt ġol-knisja sibt ruħi xorta oħra; żiffa friska kienet tinħiass ġejja minn twejqa; mill-kor fqajjar u mdallam kien ħiereġ il-leħen ħelu ta' dawk l-irħieb twajbin li kien qiegħdin jagħimlu l-ġħasar. Irsaqt iktar il-gewwa u mal-lemmin rajt "it-tieqa tal-flus" fejn San Frangisk kien ħeba l-flus li kien daħħal mill-bejgħi tad-drapp li kien missu minn għand missieru, biex isewwi din il-knisja. Iktar il-gewwa hemm "il-kappella tal-Kruċifiss" li fiha hemm Kruċifiss magħimul mir-raħeb Frangiskan Innoċenž minn Palermu (Sek XVI). Dan għandu tliet dehriet, mix-xellug jidher mod, mill-lemmin ieħor u minn quddiem xorta oħra. L-artal ewljeni imfassal fuq dak li kien hemm fi żmien San Frangisk u fuqu hemm Kruċifiss magħimul fuq dak li kien kellem lill-qaddis u li llum jinsab fil-knisja ta' Santa Kjara f'din il-belt.

Din il-knisja għadha tinsab kif kienet fil-qedem. Fiha s-Serafiku kien isib il-paċi, il-mistrieh u fiha niseġġ l-imsemmija għanja "L-ġħanja lix-xemx".

Meta Santa Kjara waqqfet l-ġħaqda tagħha fuq dik ta' San Frangisk, dan il-qaddis taha dil-knisja fl-1212 li wisq għoż-żiet u li minnha ma riedet toħroġ qatt; meta s-Seraċini daħlu Assisi biex jisirqu u jħarbtu kollox, il-qaddisa kienet mitluba biex thallix l-kunvent, iżda hija ħarġet fuq l-ghatba tal-knisja bis-Sagament f'idejha u hekk kif dawn rawħ baxxew rashom u ħarbu. Fl-1253 is-sorijiet ħallew dal-kunvent għażiex kien sar żgħir għalihom u rħieb ta' l-istess ordni bdew igħammru fi.

Wara li dort il-knisja, dħalt fil-kunvent, rajt il-kor qadim u l-kamra ta' l-ikel ta' żmien Santa Kjara, u ħriġt fuq il-bejt li fuqu l-qaddisa marida kienet toħroġ għall-arja. Mal-ħitan ta' dal-bejt rajt għadd kbir ta' bejtiet tal-ħutta fil-baxx. Min-nhom irjus żgħar kienu jittawlu u jpespsu, jistennew 'l om-mhom ġejja bid-dudu f'halqha biex tagħiġihom l-ġħixien. Dawk l-agħisafar li s-Serafiku wisq ħabb u magħiġihom tkellem għad-hom sa llum jinħabbu ma' l-irħieb; hemm għadhom jgħixu għas-skiet imwenna sa mill-kelma tas-Sid.

Urieħaq, agħisafar u bnedmin ilkoll bi ħsieb wieħed b'leħen wieħed jiżżeu ħajr lil Sidhom. Xi jrid iżied il-bniedem biex jifhem il-kobor tal-ħallieq, mexxej tal-ħolqien kollu!

Il-weržieg ta' fuq rasi waqaf miż-żarżira maċ-ċenpila tal-qanqiena, il-quddiesa bdiet u l-belt ta' Assisi marret minn quddiem għajnejja.